

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلسله قیامت و آخرت ۱۲

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على
رسول الله و على آله و اصحابه الى يوم الدين و
اما بعد :

ایمان به زنده شدن از بزرگترین اصول ایمان در دین است و آن مشتمل بر جوانب متعددی است از آنچه نصوص در این باب بر آن دلالت دارد و بحث آن اینجا در خلال تعدادی از مطالب خواهد آمد که حقیقت آن را روشن و اهمیت ایمان به آن را آشکار می نماید و آنچه بر مؤمن واجب است این است که به احوال و حوادث آن ایمان داشته باشد.

معنی بعث و حقیقت آن:

بعث در کلام عرب بر دو وجه می آید:

۱. به معنی ارسال کردن است. الله تعالی می فرماید: ﴿ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْ بَعْدِهِم مُّوسَىٰ﴾ (اعراف ۱۰۳) «سپس بعد از آنها موسی را فرستادیم».
۲. به معنی تحریک و برانگیختگی است. گفته می شود شتر را تحریک کرد پس او شورید. و از آن جمله زنده شدن مرده است که به صورت زنده شدن آنها و خارج شدنشان از قبرها می باشد. الله تعالی می فرماید: ﴿ثُمَّ بَعَثْنٰكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ﴾ (بقره ۵۶)

«سپس بعد از مردنتان شما را زنده می کنیم».

بعث در شریعت بدین معنی است که خداوند مردگان را زنده می کند و از قبرهایشان خارج می گرداند.

و حقیقت زنده شدن این است که الله تعالی اجساد قبرها را که در آن حل شده اند، جمع می کند و به قدرت خود آن را برمی گرداند همانگونه که بود سپس به سوی آن ارواح را برمی گرداند و آنها را به سوی مشعر برای حکم نهایی سوق می دهد. الله تعالی می فرماید: ﴿وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِ الْعِظَمَ وَهِيَ رَمِيمٌ﴾ (سجده ۷۸) «الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ» (یس ۷۹-۷۸)

«و برای ما مثل می آورد و خلقت خود را فراموش کرده است گفت کیست که این استخوانها را بعد از اینکه پوسیده است، زنده کند».

و از حدیثی رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: «إِنَّ رَجُلًا حَضَرَ الْمَوْتَ لَمَّا آتَسَ مِنَ الْحَيَاةِ أَوْصَىٰ أَهْلَهُ إِذَا مِتُّ فَاجْمَعُوا لِي حَطْبًا كَثِيرًا ثُمَّ أَوْرُوا نَارًا حَتَّىٰ إِذَا أَكَلَتْ لَحْمِي وَخَلَصَتْ إِلَىٰ عِظَمِي فَخَذُّوْهَا فَاطْحِنُوْهَا فَذَرُونِي فِي الْيَمِّ فِي يَوْمٍ حَارٍّ أَوْ رَاحٍ فَجَمَعَهُ اللَّهُ فَقَالَ لَمْ فَعَلْتَ قَالَ خَشِيتُكَ فَغَفَرَ لَهُ» «بخاری (۳۴۷۹).

«مردی در آستانه مرگ قرار گرفت و وقتی از برگشت به زندگی دنیا نا امید شد به خانواده اش وصیت کرده که: وقتی مردم چوب بسیاری برایم گرد آورید سپس آتشی روشن کنید تا گوشتم را از بین ببرد و به استخوانهایم برسد، جسد من را بردارید و آن را خرد کنید و در روزی بسیار گرم یا روزی که باد بوزد در دریا اندازید. خداوند جسمش را جمع

کرد و به او فرمود: چرا چنین کردی؟ گفت: به خاطر ترس از تو. پس خداوند او را بخشید». آیه و حدیث بر این امر دلالت دارند که الله تعالی اجساد را برمیگرداند و آنچه جدا شده و در زمین حل شده اند را جمع می کند تا آنجا که به حالت اول همانگونه که بود برمی گرداند پس ارواحشان را به آن برمی گرداند. پاک و منزّه است الله تعالی از اینکه چیزی او را ناتوان کند و او بر هر چیزی تواناست. در سنت کیفیت و چگونگی زنده شدن بیان شده است.

دلیل زنده شدن از دیدگاه کتاب، سنت و نظر:
کتاب و سنت بر زنده شدن مردگان توسط الله تعالی دلالت دارد و بیان آن در بسیاری از جاهای کتاب خداوند و سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم آمده است. خداوند در کتابش می فرماید: ﴿ثُمَّ بَعَثْنَكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ (بقره ۵۶)
«سپس بعد از مردنتان شما را زنده می گردانیم تا شکر گزار باشید». و می فرماید: ﴿مَا خَلَقْتُكُمْ وَلَا بَعَثْتُكُمْ إِلَّا كَنْفُسٍ وَاحِدَةٍ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ (لقمان ۲۸)
«خلقت و زنده شدن شما جز مانند آفریدن یک تن نیست. همانا خداوند شنوای بیناست» و می فرماید: ﴿زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُعْبَثُوا قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ (تغابن ۷)

«کسانی که کافرنه گمان می کنند که هرگز زنده نمی شوند. بگو بلکه حتماً زنده خواهند شد و به پروردگارم سوگند حتماً برانگیخته خواهید شد سپس به آنچه انجام داده اید آگاه خواهد گرداند و آن بر خداوند آسان است».

و از سنت حدیث ابوهریره رضی الله عنه می باشد که پیامبر صلی الله علیه وسلم می فرماید: «لَا تَفْضَلُوا بَيْنَ أَنْبِيَاءِ اللَّهِ فَإِنَّهُ يَنْفَخُ فِي الصُّورِ فَيُصْعَقُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ يَنْفَخُ فِيهِ أُخْرَىٰ فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ يُعْثَىٰ أَوْ فِي أَوَّلِ مَنْ بَعَثَ فَإِذَا مُوسَىٰ أَخَذَ بِالْعَرْشِ» بخاری (۳۴۱۴) ، و مسلم (۲۳۷۳)

«بین پیامبران خدا بعضی را بر بعض دیگر برتری ندهید. او در صور می دمدم پس هر آنچه در آسمانها و زمین هستند می میرند مگر آنکه خدا بخواهد. پیامبر فرمود: سپس بار دیگر در آن می دمدم پس من اولین کس یا جزو اولین کسانی هستم که خداوند زنده می گرداند در آن هنگام موسی به [پایه ای از پایه های] عرش چسبیده است». و در حدیث ابوسعید خدری رضی الله عنه در صحیحین آمده: «فَأَكُونُ أَوَّلَ مَنْ تَنْشَقُّ عَنْهُ الْأَرْضُ» بخاری (۲۴۱۲) ، و صحیح مسلم (۲۲۷۸) .

«من اولین کسی هستم که قبرش شکافته می شود». این دو حدیث بر زنده شدن مردگان از قبرهایشان در روز قیامت و رفتن به سرزمین محشر دلالت دارد و در این دو فضیلتی برای پیامبر صلی الله علیه وسلم وجود دارد که اول از همه زنده می شود.

کما اینکه رأی صحیح بر بیان زنده شدن دلالت می نماید و زنده شدن تکرار برای خلق کردن است و برای هر عاقلی معلوم است که تکرار برای چیزی آسانتر از خلقت ابتدایی آن است و برای این است که الله تعالی در کتابش هنگامی که از زنده شدن و وقوع آن بحث می نماید به خلقت انسان و به وجود آوردن اولی می پردازد زیرا کسی که قادر است برای اولین بار به وجود آورد به اولی می تواند دوباره او را بوجود آورد. کسی که معترض به زنده شدن بود همانگونه که خداوند بیان می کند:

﴿مَنْ يُحْيِ الْعِظْمَ وَهِيَ رَمِيمٌ﴾ (یس ۷۸)
«کیست که این استخوانهای پوسیده را دوباره زنده کند» الله تعالی در جواب می فرماید:
﴿قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ (یس ۷۹)
«بگو کسی که اولین بار او را خلق کرد و به وجود آورد». الله تعالی می فرماید: ﴿وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾ (روم ۲۷)
«او کسی است که آفرینش را آغاز کرد سپس دوباره آن را برمی گرداند و آن را تجدید می نماید و این کار بر او آسان است». این دلیل شرعی عقلی از کتاب خدا برای رد بر تمام انکار کنندگان دروغگو در مورد زنده شدن است و دلیلی است که نمی توان آن را رد نمود.

دمیدن در صور:

اسرافیل فرشته مأمور دمیدن در صور، دو مرتبه به اذن خداوند در صور می دمدم: بار اول جهت پایان دادن به دنیا و

از بین رفتن تمام موجودات روی زمین و آسمان [به جز کسانی که خدا خواهد] و تغییرات و تبدیلاتی که جهت شروع روز قیامت در زمین و آسمان صورت می گیرد می باشد و بار دوم جهت درخواستن موجودات و انسان ها از قبرهایشان و شتافتن به سوی صحرای محشر جهت رویارویی با خداوند و گرفتن کارنامه اعمال است.

خداوند می فرماید: ﴿وَيَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ وَكُلُّ أَتَوُهُ ذَاخِرِينَ﴾ (النمل / ۸۷-۸۸)

«و روزی که در صور دمیده می شود تمام کسانی که در آسمان ها و زمینند وحشت زده و هراسناک شوند مگر کسانی که خدا بخواند و همگان فروتنانه در پیشگاه خدا حاضر و آماده می گردند» و کوه ها را ساکن و بی حرکت می پنداری در حالی که مانند ابرها در سیر و حرکت هستند، این ساختار خداوندی است که همه چیز را محکم و استوار آفریده است، مسلماً از کارهای شما آگاه است.

﴿وَمَا يَنْظُرُ هَتُولا إِلَّا صِيحَةً وَاحِدَةً مَا لَهَا مِنْ فَوَاقٍ﴾ (ص / ۱۵)

«اینان انتظاری جز این نمی کشند که یک صدای آسمانی فرا رسد صدایی که نیازی به تکرار ندارد [و همه چیز را به پایان می رساند]».

﴿فَإِذَا نُفِرَ فِي الْأَنْفَاقِ﴾ (المدثر / ۸-۱۰)

«هنگامی که در صور دمیده شود * آن روز، روز سختی خواهد بود * بر کافران آسان نخواهد بود».

﴿قَوْلُهُ الْحَقُّ وَلَهُ الْمُلْكُ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ عَلِيمٌ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ﴾ (الأنعام / ۷۳)

«سخن او (الله) حق است و در روزی که در صور دمیده می شود مالکیت مطلق مال اوست، او که دانای آشکار و پنهان است و در کارها با حکمت و آگاه است».

﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَالسَّمَوَاتُ مَطْوِيَّاتٍ بِيَمِينِهِ سُبْحَنَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ (الزمر / ۶۷-۷۰)

«در صور دمیده خواهد شد و تمامی کسانی که در آسمان ها و زمین هستند می میرند، مگر کسانی که خدا بخواند، سپس بار دیگر در آن دمیده می شود که به ناگاه همه مردم از قبرها به پاخواسته و به اطراف می نگرند * و زمین با نور خدا روشن می شود و نامه اعمال توزیع می گردد و پیغمبران و

گواهان آورده می شوند و به درستی بین مردم قضاوت می شوند و اصلاً به آنها ستمی نمی شود * و به تمام و کمال جزای هر کاری را که انسان کرده است بدو داده می شود و خداوند بهتر می داند که آنها چه کارهایی را می کرده اند».

امام احمد از عبدالله بن عمرو رضی الله عنه روایت می کند که یکی از اعراب بادیه نشین از رسول الله صلی الله علیه وسلم پرسید: یا رسول خدا صلی الله علیه وسلم صور چیست؟ فرمود: «شیوری است شاخ مانند که در آن دمیده می شود».

امام احمد از ابن عباس رضی الله عنه نقل می کند که در تفسیر آیه: ﴿فَإِذَا نُفِرَ فِي الْأَنْفَاقِ﴾ (المدثر: ۸) از رسول خدا صلی الله علیه وسلم روایت کرده است که فرمودند: «چه کار خواهید کرد در حالی که مسئول دمیدن در صور آن را در دست گرفته و پیشانی را به جلو آورده و منتظر امر خداوند است تا در آن بدمد؟» یاران پرسیدند: یا رسول الله صلی الله علیه وسلم چه بگوییم؟ فرمود: بگویید: «حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ، عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا».

«خدا برایمان بس است و چه خوب پشتوانه ایست، بر خدا توکل نمودیم».

خداوند بر زمین آب را نازل می کند پس به وسیله آن اهل قبور می رویند همگانه که گیاهان می رویند. و دلیل بر آن حدیث ابوهریره رضی الله عنه است که شیخین روایت کرده اند. در آن رسول الله صلی الله علیه وسلم میفرماید: «مَا بَيْنَ النَّفْخَتَيْنِ أَرْبَعُونَ قَالَ أَرْبَعُونَ يَوْمًا قَالَ أَبَيْتُ قَالَ أَرْبَعُونَ شَهْرًا قَالَ أَبَيْتُ قَالَ أَرْبَعُونَ

سَنَةً قَالَ أَبَيْتُ قَالَ ثُمَّ يَنْزِلُ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيَنْبُتُونَ كَمَا يَنْبُتُ الْبَقْلُ لَيْسَ مِنَ الْإِنْسَانِ شَيْءٌ إِلَّا يَبْلَى إِلَّا عَظْمًا وَاحِدًا وَهُوَ عَجَبُ الذَّنْبِ وَمَنْهُ يَرْكَبُ الْخَلْقُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » بخاری (۴۹۳۵) ، و مسلم (۲۹۵۵) .

«فاصله بین دو نفخ صور چهل است. از ابوهریره رضی الله عنه پرسیدند: چهل روز است. گفت: نمی توانم چیزی را بگویم به آن علم ندارم. گفتند: چهل ماه است؟ گفت: نمی توانم چیزی بگویم به آن علم ندارم. گفتند: چهل سال است؟ گفت: نمی توانم چیزی بگویم به آن علم ندارم. پیامبر فرمود: سپس خداوند از آسمان بارانی نازل می کند پس مرده ها زنده می شوند همانطور که گیاهان سبز می شوند. تمام اعضای انسان پوسیده می شود مگر یک قطعه استخوانی که عجب الذنب نام دارد که سالم باقی می ماند و انسانها در روز قیامت از این استخوان زنده و آفریده می شوند. { «عجب الذنب» : نووی در شرح مسلم گوید : استخوانی است نرم و لطیف در پایین تری قسمت ستون فقرات انسان. }

این حدیث بر کیفیت زنده شدن دلالت دارد و اینکه اهل قبور در قبرهایشان چهل در فاصله بین دو نفخه می مانند که آن دو نفخ، نفخ مردن و زنده شدن می باشد و راوی منظور از چهل را مشخص نکرده که آن چهل روز، یا چهل ماه یا چهل سال است. در بعضی از روایات آمده که چهل سال است. سپس هنگامی که خداوند بخواهد مخلوقات را زنده کند بارانی از آسمان نازل می کند. در بعضی روایت آمده آن مانند منی مرد است پس اهل قبور از آن آب زنده می شوند همانگونه که گیاهان سبز می گردند بعد از اینکه تمام

جسمشان جز استخوان عجب الذنب از بین رفت و این شامل انبیاء نمی گردد زیرا اجساد آنها نمی پوسد. با این توضیحات حقیقت زنده شدن، و زمان و کیفیت آن روشن گردید و الله اعلم.

حدیث مربوط به این استخوان [«عجب الذنب» و اینکه فرسوده نمی شود و خلقت، چه در دنیا و چه در آخرت از آن سرچشمه می گیرد] در مسند امام احمد به روایت ابوهریره ثابت است که رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرمودند:

«همه اجزای انسان فرسوده شده و به خاک تبدیل می شود مگر «عجب الذنب» که پیدایش خلقت از آن بوده و دوباره نیز از آن سرچشمه می گیرد».

احمد از ابوسعید خدری رضی الله عنه روایت می کند که رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرمودند:

«خاک، همه اجزای بدن انسان را می خورد؛ مگر (عجب الذنب). پرسیده شده: ای رسول خدا صلی الله علیه وسلم ! به چه شکل است؟ فرمود: همچون دانه خردلی است که از آن رویده می شوید».

مقصود از آیات و احادیث سابق ذکر شیوری است که دوباره در آن دمیده می شود و مدت بین آن دو چهل روز یا چهل ماه یا چهل سال است: یک بار برای از بین رفتن و مردن زندگان و یک بار برای برانگیخته شدن جهت قیامت. «وقتی اسرافیل بار اول در صورتش می دمد، همه موجودات زمین و آسمانها از جن و انس گرفته تا فرشتگان [مگر کسانی که خدا بخواهد] می میرند». (در قولی حاملان عرش خدا، جبرئیل، میکائیل، اسرافیل و ملک الموت در این مورد

استثناء بوده و نمی میرند و در قولی دیگر: شهدا نیز شامل می شوند والله اعلم.)

خداوند می فرماید: ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ يَنْظُرُونَ﴾ (الزمر / ۶۸)

«در صور دمیده خواهد شد و تمامی کسانی که در آسمانها و زمین هستند می میرند، مگر کسانی که خدا بخواهد، سپس بار دیگر در آن دمیده می شود که به ناگاه همه مردم از قبرها به پاخواسته و به اطراف می نگرند».

﴿يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعَدًا عَلَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ﴾

(الأنبياء / ۱۰۴)

«روزی که ما آسمان را درهم می پیچیم، به همان صورت که طومارنامه ها درهم پیچیده می شود، به همان صورت که آفرینش را شروع کرده ایم آن را از نو بازگشت می دهیم، این وعده ای است که ما می دهیم و ما قطعاً آن را به انجام می رسانیم».

در صحیحین از ابوهریره رضی الله عنه به ثبت رسیده است که رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرمودند: «خداوند زمین را قبضه می کند و آسمانها را با دست راستش می پیچاند سپس نداد می زند: پادشاه منم، جبار منم، پادشاهان زمین کجایند؟ جباران کجایند؟ متکبران کجایند؟».

در صحیح مسلم از حضرت عایشه رضی الله عنها روایت شده که از رسول خدا صلی الله علیه وسلم پرسیده شد: مردمان در زمان تغییر و تحول در زمین و آسمان کجایند؟ فرمود: در تاریکی نزدیک پل صراط.

پس با نفخ اول در صور، نظام آفرینش کنونی به هم می‌ریزد و از شدت انفجار همه موجودات جان می‌دهند و آسمان‌ها و زمین از مسیرهای طبیعی خود خارج گشته و در یک کلام زلزله قیامت رخ می‌دهد که این همه حوادث مقدمه‌ای خواهد بود جهت بازگشت به خدا و پس دادن حساب در روز قیامت.

سپس دیگر بار در صور دمیده می‌شود که همه مردگان بدون در نظر گرفتن زمان مرگشان مبعوث گشته و مات و حیرت‌زده به خاطر تغییراتی که در نظام آفرینش می‌بینند، به اطراف خود نگاه می‌کنند و آنجاست که تبهاران به بدبختی و روسیاهی خود پی برده و دیوانه‌وار به این طرف و آن طرف می‌دوند و در نهایت با بدنی عریان و پای‌برهنه به سوی صحرای محشر روانه می‌گردند. و چه زیبا خداوند در یک جمله چنین بیان می‌کند:

﴿ مِنْهَا خَلَقْنَكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى ﴾ (طه / ۵۵)

«ما شما از زمین آفریده‌ایم و بدان باز می‌گردانیم، و بار دیگر شما را از آن بیرون می‌آوریم».

سفیان ثوری از عبدالله بن مسعود روایت می‌کند که فرمود:

«بادی با سرمای تند و سوزان فرستاده شده و به واسطه آن همه مؤمنان روی زمین از بین می‌روند. سپس قیامت بر سر مردم به پا می‌شود. سپس فرشته‌ای با صور در میان زمین و آسمان ایستاده و در آن می‌دمد و همه مخلوقات آسمان‌ها و زمین نابود می‌گردند. سپس به خواست خدا مدت زمانی بین دو صور می‌گذرد. سپس خداوند بارانی را از آب‌های زیر عرشش نازل فرموده که به واسطه آن اجساد مردگان، همچون رویدن گیاهان از زمین می‌روید این مسعود آیه: ﴿وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ فَثِيرُ سَحَابًا فُسْقَنَتْهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ كَذَٰلِكَ النُّشُورُ ۝۹﴾ (فاطر / ۹)

«خداوند کسی است که بادهای را روان می‌دارد و بادهای ابرها را برمی‌انگیزند و ما ابرها را به سوی سرزمین‌های مرده می‌رانیم و به آنها حیات می‌بخشیم، زنده گرداندن پس از مرگ نیز به همین منوال است». را تلاوت نمود. سپس فرشته‌ای با صور میان زمین و آسمان ایستاده و در آن می‌دمد که در نتیجه ارواح به اجساد برگشته و با آنها جمع شده و انسان‌ها برخاسته و به سوی خدا در صحرای محشر رهسپار می‌شوند.

امام احمد رحمه الله از عایشه رضی الله عنها نقل می‌کند که رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرمودند: «مردم در روز قیامت پا برهنه، عریان و ختنه نشده محشر می‌شوند» عایشه پرسید:

ای رسول خدا صلی الله علیه وسلم! مسئله عورت‌ها چه می‌شود؟ رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرمودند:

«هر کس گرفتاری‌هایی بزرگ دارد که او را به خود مشغول کرده‌اند».

مسلم از ابوهریره رضی الله عنه روایت کرده که رسول خدا صلی الله علیه وسلم فرمودند:

«من سرور بنی‌آدم در روز قیامت هستم و اولین کسی هستم که قبرش گشوده می‌شود و اولین شفاعت‌کننده، و اولین کسی هستم که شفاعتش پذیرفته می‌شود».

همچنین در صحیح مسلم از ابوهریره رضی الله عنه به صورت مرفوع روایت شده است که:

«من اولین کسی خواهم بود که زمین از رویش شکافته خواهد شد و می‌بینم که موسی خود را به ستون عرش خداوند چسبانده است. نمی‌دانم که زودتر از من به هوش آمده یا اینکه صعقه طور او را کفایت کرده است».

البته ذکر موسی در این سیاق مشکل ایجاد کرده است. چون بیهوش شدن، مختص زندگان است. پس چگونه موسی که مرده است، بیهوش می‌شود؟ به همین دلیل امام نووی در

شرح مسلم این حدیث را یکی از مشکل‌ترین احادیث نامیده است. هر چند احتمال اینکه بعضی از راویان حدیث، سهواً دو متن را در یکدیگر ادغام کرده باشند نیز وجود دارد. در حدیثی دیگر ابن ابی‌الدنیا از سعید بن مسیب نقل می‌کند که: میان صدیق اکبر و مردی از یهود درگیری وجود داشت که

یهودی گفت: قسم به خدایی که موسی را بر بشریت

برگزیده است، حضرت صدیق ضربه‌ای به او وارد کرد.

سپس نزد رسول خدا صلی الله علیه وسلم آمدند که ایشان فرمودند:

«ای یهودی! من اولین کسی هستم که زمین بر او باز می شود و می بینم که موسی را به عرش خداوند آویزان کرده است، نمی دانم قبل از من به هوش آمده یا اینکه همان بیهوشی کوه طور او را کفایت کرده است». (این حدیث با این لفظ مرسل است، ولی با الفاظ مختلف دیگری نیز در صحیحین وارد شده است، که در بعضی روایات طرف آن یهودی را مردی از انصار نه ابوبکر صدیق ذکر نموده اند.)

با توجه به ایرادی که به حدیث وارد شده یکی از بهترین الفاظی که در این باب روایت شده و این مشکل را رفع می کند، چنین است:

«در روز قیامت همه مردم بیهوش می شوند و من اولین کسی هستم که به هوش می آیم و موسی را می بینم که به یکی از ستون های عرش چسبیده است. نمی دانم که بیهوش شده و زودتر از من به هوش می آید یا اینکه بیهوشی کوه طور او را از این بیهوشی معاف کرده است».

بنابراین طبق این حدیث، مشخص می شود که این صقع و بیهوشی غیر از آن چیزی است که با دمیدن اسرافیل در صور به وجود می آید، بلکه این بیهوشی در صحرای قیامت صورت می گیرد و احتمالاً زمانی که خداوند جهت قضاوت بین بندگان متجلی می شود، مردم از شدت موقف بیهوش می شوند همانطور که زمان تجلی خداوند در کوه طور موسی و یارانش از شدت موقف بیهوش شدند والله اعلم.

حشر:

نصوص بر جمع گردیدن بندگان بعد از زنده شدنشان به سوی سرزمین محشر به حالت کاملاً پابرهنه، عریان و ختنه

نشده دلالت دارد. الله تعالی می فرماید: ﴿وَيَوْمَ نُسَيِّرُ أَجْبَالَ وَتَرَى الْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَاهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا ۖ﴾ (کهف ۴۷)

«و آنان را برانگیزیم و کسی از آنان را ترک نکردیم» و می فرماید: ﴿يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتُ وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ (ابراهیم ۴۸)

«روزی که زمین به غیر زمین و آسمانها به غیر آنها تبدیل شوند و در برابر خداوند یگانه قهار نمایان شوند».

از عائشه رضی الله عنها روایت است که از رسول الله صلی الله علیه وسلم شنیدم که میفرمود: «يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَفَاةً عُرَاءَ غُرْلًا قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ النَّسَاءُ وَالرِّجَالُ جَمِيعًا يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا عَائِشَةُ الْأَمْرُ أَشَدُّ مِنْ أَنْ يَنْظُرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ» بخاری (۶۵۲۷)، و مسلم (۲۸۵۹).

«پا برهنه، عریان و بدون ختنه، حشر خواهید شد. عایشه ک میگوید: گفتم: «ای رسول خدا! مردان و زنان، با هم حشر میشوند و به یکدیگر، نگاه می کنند؟! فرمود: مسئله دشوارتر از آن است که کسی در این فکر باشد (به دیگری نگاه کند)». و این حشر تمام مخلوقات را در برمی گیرد. نصوص بر حشر دیگری هم بی شک آنجا در بهشت و جهنم دلالت دارد. مؤمنان دسته دسته در حالیکه آنها ایستاده اند به سوی بهشت حشر می شوند. الله تعالی می فرماید: ﴿يَوْمَ نَحْشُرُ

الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَقَدًّا﴾ (مریم ۸۵)

«روزی که متقین را دسته دسته به سوی رحمن محشر می کنیم». طبری از علیس در تفسیر این قول الله تعالی می فرماید: «أما والله ما يحشر الوفد على أرجلهم، ولا

يساقون سوقا ولكنهم يؤتون بنوق لم ير الخلائق مثلها، عليها رجال الذهب، وأزمتها الزبرجد فيركبون عليها حتى يضربوا أبواب الجنة» «به خدا قسم دسته دسته بر پاها و ساقهایشان محشر نمی شوند بلکه آنها به وسیله شترانی می آیند که هیچ کس مثل آنها را ندیده است بر آن زینی از طلا است و دهنه آن از زبرجد است بر آن سوار می شوند تا اینکه درهای بهشت را می زنند». (تفسیر طبری (۸ / ۳۸۰))

اما کافران به سوی آتش بر صورتهایشان با حالت کور و کر و لال حشر می شوند. الله تعالی می فرماید: ﴿الَّذِينَ نُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا﴾ (فرقان ۳۴)

«کسانی که بر صورتهایشان به سوی جهنم رانده می شوند آنان بدترین جا و بدترین و گم ترین راه را دارند» و می فرماید: ﴿وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَمَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمًيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا﴾ (اسراء ۹۷)

«و روز قیامت بر صورتهایشان در حالیکه کور و کر و لالند رانده می شوند».

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه أجمعین.
وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین.